

Anna Seghers

- antifascismens författare

Gatharina Engström

Kanske har det i vårt land aldrig fällt mer sällsamma träd än de sju platanerna vid kortsidan av Barack III. Deras kronor hade redan tidigare blivit toppade av en anledning som kommer att omtalas senare. I axelhöjd var tvärbrädor fastspikade på stammarna, så att platanerna på långt håll liknade sju kors.

Så börjar romanen *Det sjunde korset* av Anna Seghers, hennes mest kända roman. När Anna Seghers med sin familj lyckades ta sig ut ur det ockuperade Frankrike 1941 från Marseille, var det meningen att hon skulle söka asyl i USA. Där blev hon inte inläppt på grund av sitt medlemskap i kommunistpartiet. Familjen hamnade i stället i Mexiko. Med sig hade hon manuskriptet till romanen. Men om Anna Seghers inte blev inläppt i USA så blev hennes roman det. *Det sjunde korset* kom allra först ut i en engelsk översättning i USA 1941.

Som judinna och kommunist fanns det all anledning för Anna Seghers att 1933 med sin familj fly från Tyskland. Då tillhörde hennes böcker också dem som brändes på bål. Hon levde sju år i exil i Frankrike och lika många år i Mexiko.

Anna Seghers föds 1900 som Netty Reiling i en judisk familj i Mainz. Hon studerar bl a sinologi och konstvetenskap i Heidelberg och Köln. Hon gifter sig med ungraren Laszlo Radványi. Under studietiden tar hon författarnamnet Anna Seghers, efternamnet efter en holländsk konstnär. Hon umgås i radikala kretsar och går in i kommunistpartiet. Genom sin man blir hon god vän med Georg Lukács.

1925 flyttar paret Radványi till Berlin. Anna Seghers skriver politiska artiklar och 1928 får hon Kleistpriset. Hennes man blir ledare för Marxistiska arbetarskolan som står fri från kommunistiska partiet men

finansieras med låga terminsavgifter. Bland lärarna på denna skola finns namn som Albert Einstein, Hanns Eisler, Walter Gropius, John Heartfield och Erwin Piscator.

I exilen hjälper Anna Seghers författare som tillhör International Congress of Writers och arbetar en tid för Neue Deutsche Blätter och Freies Deutschland, den sistnämnda som organ för en antifascistisk rörelse. I Mexiko blir hon påkörd av en lastbil och svårt skadad. Hon förlorar minnet för en tid men återhämtar sig. Olyckan misstänks vara ett mordförsök. Föräldrarna är under hennes exil kvar i Tyskland och fadern dör 1940. Anna Seghers lyckas inte få ut sin mor från Tyskland innan denna förs till koncentrationslägret i Auschwitz där hon mördas.

Efter krigsslutet återvänder Anna Seghers 1947 till DDR. Hon får Büchner-priset 1947 och under sin levnad en mängd priser i forna DDR och Sovjetunionen. Åren 1952 till 1978 är hon ordförande i författarförbundet. Hon är mycket lojal mot den östtyska regimen och många anser att

hennes senare verk förlorar i konstnärlighet.

Med romanen *Das siebte Kreuz* får hon internationell uppmärksamhet. Delar av den publiceras 1939 i Moskva, och i sin helhet i engelsk översättning i USA 1941 och på tyska och spanska i Mexiko 1943. Den svenska utgåvan *Det sjunde korset* kommer 1943 i en översättning från den amerikanska översättningen av Nils Holmberg och i en andra utgåva i en översättning från det tyska originalspråket 1978 av Lars W. Freij. Den filmas 1944 i USA i regi av F. Zinnemann och med Spencer Tracy i huvudrollen. Den kommer också som tecknad serie i amerikanska tidningar.

Romanen är en skildring över vad som händer

Anna Seghers i biblioteket i Lichtenberg med hennes namn.
Foto: Lennart Wettmark

med människor som lever i en stat som regeras av terror. Människor och grannar kan ange varandra för småsaker eller misstanke om facklig verksamhet. Sju män rymmer från koncentrationslägret Westhofen som i verkligheten heter Osthofen. De sju korsen ska symbolisera de sju rymlingarna och vid vilka de ska avrättas efter infångandet. Den ena efter den andra fångas in, skadade eller döda, men en man lyckas hålla sig undan och han blir till slut romanens huvudperson. Vänner och släkt sätts under diskret bevakning av Gestapo och riskerar att råka illa ut om han ber om hjälp hos dem. Okända människor vågar han inte lita på. Men några medmänniskor finns som vågar gömma flyktingen och tack vare dem kan han sedan finna vägen till Holland och friheten.

På svenska finns också *Upproret* (1930) som är hennes debutroman. Den handlar om en grupp fiskare som gör uppror mot sina profitörer. Novellen *När en kulspruta ställdes upp i fru Kamptschiks vardagsrum* (1934) är publicerad i *Ord & Bild* 1971:2. Den är ett tydligt exempel på klasskampsrealism. Den är också ett exempel på det som Anna Seghers ville med sitt författarskap, nämligen att gestalta sin tid som politisk och engagerad författare. Novellen utspelar sig i Wien där Dollfuss 1933 satte parlamentet ur spel och grep makten. Han ville skapa en korporativistisk stat efter mönster av Mussolinis Italien. Socialdemokraterna opponerade sig och det förekom blodiga sammandrabbningar. Nazisterna i Österrike försökte med stöd av tyska nazister genomföra en kupp där Dollfuss blev mördad, men försöket misslyckades.

Anna Seghers ville skriva både i en episk tradition - hennes förebilder är bl a Kleist, Balzac, Tolstoj och Dos Passos - och bedriva politisk propaganda. Novellen ingår i tidskriften i en diskussion om marxistisk litteraturteori. 1934, det år novellen skrevs, är Brecht och Lukács involverade i en strid om realismen.

När Anna Seghers dör 1983 uppmärksammas det knappast i Sverige. Ett av de få undantagen är SvD, där en understreckare av Synnöve Clason, docent i tyska vid Stockholms universitet, publiceras. Artikeln har rubriken *Anti-fascismens Selma Lagerlöf* och författaren påpekar den framträdande roll som Anna Seghers intar i kampen mot fascismen under 1930-talet i Europa. (SvD 83-07-12) Clason framhåller *Det sjunde korset* och *Transit* som hennes mest lästa och uppskattade romaner från 30-talet. Hon menar att Anna Seghers styrka i den förstnämnda romanen är hennes skildring av människor och miljöer i trakten kring hemstaden Mainz medan den andra romanen speglar hennes upplevelser tillsammans med andra flyktingar i Marseille inför flykten från Frankrike. Clason menar också att många av hennes verk under senare år är programmatiska. Artikeln får Lars Gustafsson att reagera med en replik kallad *Anna Seghers svek*. Vad Lars Gustafsson mest riktar in sin kritik på är hennes hållning efter återvändandet till (Öst)Berlin 1947. Han skriver: "Anna Seghers hör, enligt min uppfattning liksom den ännu verksamme Stefan Hermlin till kategorin förhindrade expressionister, diktare som kanske mera skulle ha liknat den unge Pär Lagerkvist än den unge Bertolt Brecht, om inte den stalinistiska litteraturpolitikens krav, och

naturligtvis den antagonistiska kampens nödvändighet frusit dem i deras utveckling." (SvD 83-07-18) En något mer insiktsfull inställning och en mer komplex och komplicerad bild av författaren förmedlar Christiane Zehl Romero i sina biografier över Anna Seghers. Men visst fog finns att påpeka både hennes tystnad och hennes svek. Anna Seghers skriver t ex inte under den protestlista där många författare protesterar mot att Wolf Biermann blev fråntagen sitt östtyska medborgarskap.

Källor:

Romero, Christiane Zehl, Anna Seghers. Eine Biographie 1900-1947. Berlin 2000.

Romero, Christiane Zehl, Anna Seghers mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Hamburg 1994.

Vallgren, Carl-Johan. Berlin på 8 kapitel. Sthlm 1999.

Våra Författare 2. Tjugoen utländska författare ur den radikala traditionen. Sthlm 1975.

Biblioteket i Lichtenberg, Berlin
Foto: Lennart Wettmark